Shrikrishnakritarudrastotram

శ్రీకృష్ణకృతరుద్రస్తోత్రమ్

Document Information

Text title : rudrastotram kRiShNakRita

File name : rudrastotramkRiShNa.itx

Category : shiva

Location : doc_shiva

Author : krishna

Transliterated by : Jonathan Wiener wiener78 at sbcglobal.net

Proofread by : Jonathan Wiener wiener78 at sbcglobal.net

Translated by : V. S. Agrawala

Description-comments : harivaMshapurANa, viShNuparva adhyAya 74, shlokANi 2234

Latest update : September 3, 2017

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

August 30, 2023

sanskritdocuments.org

శ్రీకృష్ణకృతరుద్రస్తోత్రమ్

(హరివంశపురాణ, విష్ణుపర్వ అధ్యాయ ౭౪, శ్లోకాణి ౨౨-౩౪)

రుద్రో దేవస్త్వం రుదనాద్ద్రావణాచ్చ రోరూయమాణో ద్రావణాచ్చాపి దేవః ।
భక్తం భక్తానాం వత్సలం వత్సలానాం కీర్త్యా యుఞ్జ్యేశాద్య ప్రభవామ్యన్తరేణ ॥ ౧॥

గ్రామ్యారణ్యానాం త్వం పతిస్త్వం పశూనాం ఖ్యాతో దేవః పశుపతిః సర్వకర్మా ।
నాన్యస్త్వత్తః పరమో దేవదేవ జగత్పతిః సురవీరారిహన్తా ॥ ౨॥

యస్మాదీశో మహతామీశ్వరాణాం భవానాద్యః ప్రీతిదః ప్రాణదశ్చ ।
తస్మాద్ధి త్వామీశ్వరం ప్రాహురీశం సన్తో విద్వాంసః సర్వశాస్త్రార్థతజ్ఞాః ॥ ౩॥

భూతం యస్మాజ్జగదత్యన్తవీర త్వత్తోఽవ్యక్తాదక్షరాదక్షరేశ ।
తస్మాత్త్వామాహుర్భవ ఇత్యేవ భూతం సర్వేశ్వరాణాం మహతామప్యుదారమ్ ॥ ౪॥

యస్మాజ్జితైరభిషిక్తోఽసి సర్వైర్దేవాసురైః సర్వభూతైశ్చ దేవ ।
మహేశ్వరం విశ్వకర్మాణమాహుస్త్వాం వై సర్వే తేన దేవాతిదేవ ॥ ౫॥

పూజ్యో దేవైః పూజ్యసే నిత్యదా వై శశ్వచ్ఛ్రేయఃకాఙ్క్షిభిర్వరదామేయవీర్య ।
తస్మాద్విఖ్యాతో భగవాన్దేవదేవః సతామిష్టః సర్వభూతాత్మభావీ ॥ ౬॥

భూమిత్రయాణాం దేవ యస్మాత్ప్రతిష్ఠా పునర్లోకానాం భావనామేయకీర్తిః ।
త్ర్యమ్బకేతి ప్రథమం తేన నామ తవాప్రమేయ త్రిదశేశనాథ ॥ ౭॥

శర్వః శత్రూణాం శాసనాదప్రమేయస్తథా భూయః శాసనచ్చేశ్వరేణ ।
సర్వవ్యాపిత్వాచ్ఛఙ్కరత్వాచ్చ సద్భిః శబ్దస్యేశానః శ్రీకరార్కాగ్ర్యతేజాః ॥ ౮॥

సంసక్తానాం నిత్యదా యత్కరోషి శమం భ్రాతృవ్యాన్ యద్వ్యనైషీః సమస్తాన్ ।
తస్మాద్దేవః శఙ్కరోఽస్యప్రమేయః సద్భిర్ధర్మజ్ఞైః కథ్యసే సర్వనాథః ॥ ౯॥

దత్తః ప్రహారః కులిశేన పూర్వం తవేశాన సురరాజ్ఞాఽతివీర్య ।
కణ్ఠే నైల్యం తేన తే యత్ప్రవృత్తం తస్మాత్ఖ్యాతస్త్వం నీలకణ్ఠేతి కల్పః ॥ ౧౦॥

యల్లిఙ్గాఙ్కం యచ్చలోకే భగాఙ్కం సర్వం సోమ త్వం స్థావరం జఙ్గమం చ ।

ప్రాహుర్విప్రాస్త్వాం గుణినం తత్త్వవిజ్ఞాస్తథా ధ్యేయామమ్బికాం లోకధాత్రీమ్ ॥ ౧౧॥

వేదైర్గీతా సా హి తత్త్వం ప్రసూతా యజ్ఞో దిక్షాణాం యోగినాం చాతిరూపః ।
నాత్యద్భుతం త్వత్సమం దేవభూతం భూతం భవ్యం భవదేవాథ నాస్తి ॥ ౧౨॥

అహం బ్రహ్మా కపిలో యోఽప్యనన్తః పుత్రాః సర్వే బ్రహ్మణశ్చాతివీరాః ।
త్వత్తః సర్వే దేవదేవ ప్రసూతా ఏవం సర్వేశః కారణాత్మా త్వమీడ్యః ॥ ౧౩॥

A Commentary on the Rudra-Stotra
By
V. S. Agrawala

శ్రీహరివంశపురాణే విష్ణుపర్వణి కృష్ణకృతమిదం రుద్రస్తోత్రముపలభ్యతే (అ। ౭౪, శ్లోక ౨౨-౩౪) । అత్ర రుద్రో దేవః బహుభిర్నామభి: స్తుయతే । రుదనాత్, రావణాత్ ద్రావణాచ్చ రుద్రశబ్దస్య వ్యుత్పత్తి: నిర్దిష్టా । అగ్నిర్వై రుద్రః, స ఏవ భూతే భూతే కుమారరూపేణ జాయతే, తస్యైవ జాగరణం రోదనమితి కథ్యతే । రోదనమేవ అశనాయా బుభుక్షా వా । అగ్నిరన్నాదః సోమః అన్నం, బాహ్యతః సోమాహరణేచ్ఛైవ అశనాయా రుదనతత్త్వం వా । రుద్రః ఏవ పశుపతిరీశ్వరః ఇత్యపి నిగద్యతే । భూతస్య జగతః కారణత్వాత్ రుద్రః అక్షర ఇతి అన్వర్థనామ్నాఽభిహితః । ఇహ అక్షరతత్త్వం కిఞ్చిద్విస్తరతః వ్యాఖ్యాయతే । త్ర్యమ్బక ఇత్యస్య వైదికశబ్దస్య మాతృత్రయమురరీకృత్య వ్యుత్పత్తిరపి అత్ర ప్రదర్శ్యతే ।

The above Rudra Stotra by kRiShNa is inspired by a Vedic spirit and begins by invoking the etymological import of Rudra from the root rud ‘to weep’. This symbolical meaning (arthanirvachana) is first recorded in the shatapatha br. (VI. 1. 3. 10):–

యదరోదీత్ తస్మాద్ రుద్రః ।

When kumAra was born, he wept and, therefore, was named Rudra from రుద్ ‘to weep.’ This occurs in the Agni-chayana contest, where Agni is the new-born babe (కుమార), the prANic principle of the manifestation of life, that in each birth becomes young or renovated (నవో నవో భవతి జాయమానః). This agni or prANa is the pulsating principle of Life which manifests in the plant,

animal and human kingdoms. He is named Rudra (అగ్నిర్వై రుద్రః, శతపథ ౫.౩.౧.౧౦). What is the esoteric symbolism of the word Rudra? The name points to a mystical meaning by the well known Vedic dictum ఇత్యాచక్షతే పరోక్షేణ ప్రోక్షప్రియా వై దేవాః ప్రత్యక్షద్విషః; 'that which weeps' refers to a child who starts life with weeping. The child weeps because he is afflicted with hunger. Hunger implies the desire for food, or what is called the principle of అశనాయా, i.e. assimilation of food from outside. అగ్ని is the eater of food and సోమ is food; Agni is అన్నాద and Soma is అన్న; అన్న-అన్నాద is a veritable pair that upholds the law of life. Food (అశన) and nourishment (పోషణ) go together; and it is agni that is always the eater of రయి or సోమ (అగ్నినా రయిమశ్నవత్ పోషమేవ దివే దివే, Rv. I. 1. 1). Assimilation and elimination make up the first law of Life or prANa, upon which depends its second feature, viz. that of growth (బృంహణ). Assimilation in symbolical language is rudana or weeping, i. e. hunger or the crying for food (అశనాయా), of which the perfect demonstration is seen in the new born babe. The shatapatha br. makes a clear statement about agni being Rudra for he cries for food as the means of obtaining immortality and the Devas appease him by offering food. agni longs for food and the gods bestow upon him the highest immortality through food (అన్న or సోమ) by which his terrific form becomes appeased, i.e. రుద్రదేవత్య అగ్ని becomes శాన్తదేవత్యః. This is the mystical import of the శతరుద్రియ litany of Yajurveda, Ch. XVI.[1]
(అథాతః శతరురీయం జుహోతి । అత్రైష సర్వోఽగ్నిః సన్స్కృతః । స ఏషోఅఽత్ర రుద్రో దేవతా । తస్మిన్ దేవా ఏతదమృతం రూపముత్తమమదధుః । స ఏషోఽత్ర దీప్యమానోఽతిష్ఠద్ అన్నమిచ్ఛమానః । తస్మాద్దేవా అవిభయుర్యద్వై బోఽయం న హింస్యాదితి । తేఽబ్రువన్ అన్నఽస్మై సమ్భరామ తేనైనం శమయామేతి । తస్మా ఏతదన్నం సమభరన్ శాన్తదేవత్యం తేనైనమశమయన్ - శతపథ ౯.౧.౧.౧-౨

Here శతరుద్రీయ is equated with శాన్తదేవత్య or
శాన్తరుద్రీయ; రుద్ర is the 'animal fire,' expressing itself as hunger, which is the flare or flame in each individual or creature, referred to as మన్యు in the first mantra నమస్తే రుద్ర మన్యవే Yajurveda XVI. 1. It is a నమః stotra to Rudra comprising a sting of నమః offerings, where నమః means food' అన్నం నమః, శతపథ ౬.౩.౧.౧౭) which is the highest kind of 'reverence' offered to the Deity.

Agni grows amongst creatures for the consumption of every kind of food (జాయతే ఏవ ఏతద్ యచ్ఛ్రియతే స ఏవ సర్వస్మాఽఅన్నాయ జాయతే శథపథ ౯.౧.౧.౩). agni as Life has a hundred heads with a hundred mouths all longing for appeasement through food-offering (శతశీర్షరుద్రశమనీయమ్, శథపథ ౯.౧.౧.౭).

This was the Vedic background of Rudra and his Rudana, which is correctly interpreted by Griffith as 'the hundred forms and powers of Rudra representing life and nature', where 'Agni has on completion become Rudra'.

The PurANas fondly borrowed and repeated this Vedic conception of Rudra, one of the clearest statement being in the li Nga purANa:

అథైకాదశ తే రుద్రా రుదన్తోఽభ్యక్రమంస్తథా ॥ ౨౩॥

రోదనాత్ ఖలు రుద్రత్వం తేషు వై సమ్జాయత ।
యే రుద్రాస్తే ఖలు ప్రాణా యే ప్రాణాస్తే తదాత్మకాః ॥ ౨౪॥

ప్రాణాః ప్రాణవతాం జ్ఞేయాః సర్వభూష్వవస్థితాః ॥ ౨౫॥

(లిఙ్గపురాణ ౧.౨౨)

Not only Rudra is derived from rud, but rudra is identified with prANa, a truly Vedic metaphysical doctrine, e.g.

ప్రాణా వై రుద్రాః । ప్రాణా హీదం సర్వం రోదయన్తి ।
(జైమినీయ ఉప. బ్రా. ౪.౨.౬)
కతమే రుద్రా ఇతి దశేమే పురుషే ప్రాణా ఆత్మైకాదశః ।
(శతపథ ౧౧.౬.౩.౭)

Wherever there is a body constituted of the five gross elements (bhUtas), there inheres within it the Life Principle called prANa, or in its several functioning aspects as prANas. The One Rudra becomes many Rudras (రుద్రా రుద్రాంశసంభవాః, లిఙ్గపురాణ 1. 82. 41). The harivaMsha repeats the epithet of rudana as rorUyamANa, 'crying day by day, or frequentatively', and also as rAvaNa, i.e. the divine principle of prANa or rudra that makes a ten-headed Asura cry, referring to the prANas within the body (దశేమే పురుషే ప్రాణాః) whose riotous aspect is rAvaNa.

The etymology of Rudra is also connected with drAvaNa, which is a new idea:

తే రుదన్తో ద్రవన్తశ్చ భగవన్తం పితామహమ్ ।
రోదనాద్ ద్రావణాచ్చైవ తతో రుద్రా ఇతి స్మృతాః ॥

(హరివంశ ౩.౧౪.౩౯)

What is implied in this idea of drAvaNa, 'taking flight'? This too is a Vedic conception, viz. agni being frightened of the gods fled in the form of a మృగ (i. e. animal) and concealed himself. The meaning is quite obvious, viz. that agni as prANa (Life or Energy) can never be seen in concrete or manifest form unless it incarnates in an animal body. The animal form is material (made of the Five bhUtas) and agni comes within the orbit of our experience only on the plane of matter. agni is visualised not as prANa, but prANa within the mRigas. It is the same thing as ప్రాణాత్మA and భూతాత్మా joined together, Life and Matter integrated in manifestation. This is the principle of drAvaNa or the flight of Agni as mRiga; each such mRiga or creature is pierced by Rudra's dart who is the Great Hunter

(మృగలుబ్ధక), for which the mRigashIrsha star in the sky is pointed out as a symbol on the basis of నిదాన విద్యా.

By referring to Rudra as పశుపతిం, the Vedic invocation of పశూనాం పతయే నమః and the rich doctrine of pashu and pAsha and pashupati as elaborated by the pAshupata shaivas is hinted at in purANic terminology, as explained in my article on pAshupata yoga (purANa, I, pp. 242-243). From brahmA, the Creator, down to the plants and trees, all are pashus:

బ్రహ్మాద్యాః స్థావరాన్తాశ్చ దేవదేవస్య ధిమతః ।
పశవః పరికోర్త్యన్తే సంసారవశవర్తినః ॥

(లిఙ్గపురాణ ౨.౯.౧౧-౧౨)

బ్రహ్మాదిస్తమ్బపర్యన్తం పశూన్ బద్ధ్వా మహేశ్వరః ।
త్రిభిర్గుణమయైః పాశైః కార్యం కారయతి స్వయమ్ ॥

(లిఙ్గపురాణ ౨.౯.౨౧-౨౨)

Animals from the Rigveda onwards have been classified as tame (grAmya) and wild (AraNya, Rv. X, 90-8), the former being fit for yaj na and the latter being ayaj niya or amedhya; the former being symbols of Devas and the latter of Asuras (i. e. of dedicated power and riotous unharnessed power respectively).

Vs. 24 repeats the significant epithets, ఈశ్వర, ఈశ, referring to shiva as the paramount Lord IshAn, because of which He was known as మహేశ్వర in his transcendent form.

Vs. 25 distinguishes between భూత and అక్షర, based on the క్షర పురుష and అక్షర పురుష doctrine of the Rigveda (I, 164-42, తతః క్షరత్యక్షరమ్). bhUta or Matter is called kShara, as defined in the gItA (క్షరః సర్వాణి భూతాని, 15.16). ప్రాణ or అవ్యక్త is called అక్షర (cf. గీతా ౧౨.3, యే త్వక్షరమనిర్దేశ్యమవ్యక్తం పర్యుపాసతే), also called కూటస్థ (కూటస్థోఽక్షర ఉచ్యతే, గీతా ౧౫.౧౬). The

purANas make very frequent references to AKSHARA–

న క్షీయసే న క్షరసి కల్పకోటిశతైరపి ।
తస్మాత్త్వమక్షరత్వాచ్చ అక్షరశ్చ ప్రకీర్తితః ॥

(మత్స్య। ౨౪౮.౩౯)

The muNDaka up. contains an exposition of అక్షర విద్యా, also called పరావర బ్రహ్మవిద్యా (I. 1-2) and according to it the source of this Universe is akshara, also identified with Satya, amRita, prANa. A significant term for it is సేతు–

యః సేతురీజానానామక్షరం బ్రహ్మ యత్పరమ్ ।
అభయం తితీర్షతాం పారం నాచికేతం శకేమహి ॥ (క। ౧.౩.౨)

The అక్షర or ప్రాణ is the Bridge connecting the lower క్షర పురుష with the highest అవ్యయ పురుష called పురుషోత్తమ. Kshara is Matter, akshara is Energy and avyaya is Consciousness. akshara is therefore the connecting link between the two. If we conceive of these three as a circle, అవ్యయ is its centre, అక్షర the diameter, and kShara its circumference. It is the activity of the akshara that measures out the circle:

పఞ్చ పదాని రుపో అన్వరోహం చతుష్పదీమన్వేమి వ్రతేన ।
అక్షరేణ ప్రతిమిమ ఏతామృతస్య నాభావధి సం పునామి ॥

(Rv. X, 13-3)

According to Griffith this stanza is most obscure; his translation is–

‘Five paces have I risen from Earth:
I follow her who hath four feet with devout observance.
This by the Sacred Syllable have I measured:
I purify in the central place of Order.’

Earth here is the symbol of each material creation (bhUpiNDa); in its pulsating centre is the creative force of prANa measuring out the Five aksharas through five steps, viz. brahmA

(sthiti), indra (gati), viShNu (Agati) and agni-soma. This is the akSharavidyA, the pulsating rhythm which measures out the threefold manifestation (mana-prANa-vAk) of each life-centre against the background of Rita. Rita is Soma and akshara is agni, the latter by virtue of its rhythm of expansion and contraction (sama nchana-prasAraNa, prANApAna, shvAsa-prashvAsa) is drawing in matter from outside and creatingi the material body. This was the ancient kSharAkSharavidyA–

యదక్షరం పఞ్చవిధం స్మేతి యుజో యుక్తా అభి యత్ సంవహన్తి ।
(ఐతరేయ ఆ. ౨.౩.౨౦)

The five constituents of akShara are enumerated in the following mantra:

త్వమగ్న ఇన్ద్రో వృషభః సతామసి త్వం విష్ణురురుగాయో నమస్యః ।
త్వం బ్రహ్మా రయివిద్ బ్రహ్మణస్పతే త్వం విధర్తః సచసే
పురన్ధ్యా ॥ (ఋ. ౨.౧.౩)

‘O Agni, thou art Indra, thou art viShNu of the mighty stride adorable:

Thou Brahmanspati (Soma), thou brahmA; thou as agni bringing in Rayi (rayi, the opposite principle of AgneyaprANa): thou Sustainer (vivartaH) with thy power dwell in our Pura (so that we may become Purusha).’

The invisible or unmanifested centre of Life is essentially the akshara, the Divine Principle which creates and controls the manifested bhUtas:

అవ్యక్తోఽక్షర ఇత్యుక్తస్తమాహుః పరమాం గతిమ్ । (గీతా ౮.౨౧)

It is rightly said that all creation takes place by virtue of akshara or the pulsation of prANic rhythm:

తథాక్షరాత్సన్నవతీహ విశ్వమ్ (ముణ్డక ౧.౧.౭)
తథాక్షరాద్ వివిధాః సోమ్య భావాః ప్రజాయన్తే తత్ర చైవాపి యన్తి
(ముణ్డక ౨.౧.౧)

It is the mighty reality of akshara or activating Energy that

upholds all the material world:

యథా సూచ్యా పలాశాని సన్తృణ్ణాని స్యురేవమేవైతేనాక్షరేణేమే
లోకాః సన్తృణ్ణాః
(జైమినీయ ఉప.బ్రా. ౧.౧౦.౩)

The అక్షర is both the unifying Thread (సూత్రాత్మా = the Thread Spirit) and the dynamic controlling spirit called antaryAmI atmA. It permeates each and everything in its hundred, thousand and million manifestations and thus is the basic Immortal Principle (అక్షితి) underlying all space:

తదిదమ్ ఇమానతివిధ్య దశధా క్షరతి శతధా
సహస్రధాఽయుతధా ప్రయుతధా
(నియుతధా)ఽర్బుదధా న్యబుర్దధా నిఖర్వధా పద్మమ్ అక్షితిర్వ్యోమాన్తః ।

Like the mighty irresistible flood it overflows and overtakes each and everything, the lower and the higher ones, as itself being the Supreme Indestructible Reality – this Akshara is the One Divinity:

యథౌఘో విష్యన్దమానః పరఃపరోవరీయాన్ భవతి, ఏవమేవైతద్
అక్షరం పరఃపరోవరోయో భవతి ।
(జై। ఉప। బ్రా। ౧.౧౦.౫)

In vs. 25 the great Vedic doctrine of అక్షర is invoked by calling Rudra as the Lord of Akshara (అక్షరేశ) and the Unmanifest Akshara from whom the Universe emanates in each cosmic aeon.

In vss. 26-27 Rudra is addressed as దేవాతిదేవ, Supreme One God over all the gods and demons, referred to as మహాదేవ in the Rigveda (IV. 58.3) and మహాదేవ in the purANas. The doctrine of trika or triple manifestation is the bedrock of Vedic and purANic metaphysics and in fact of all ancient Indian philosophical thought. The same is frequently mentioned in the Vedas and is the permeating spirit of purANic

cosmogony. Verse 28 refers to it under the two symbols of Three Earths (bhUmitraya) and Three Mothers (tryambaka). For the generation of Mind, Life and Matter which constitute the unified Fire of prANa, Three Mothers are essential, as the tisro mAtRIH of the Rigveda:

తిస్రో మాతౄస్త్రీన్ పితౄన్ విభ్రదేక ఊర్ధ్వస్తస్థౌ నేమవగ్లాపయన్తి ।
(ఋ. ౧.౧౬౪.౧౦)

తిస్రో ద్యావో నిహితా అన్తరస్మిన్ తిస్రో భూమీరుపరాః షడ్విధానాః
(ఋ. ౭.౮౭.౫)

త్రిరన్తరిక్షం॥।త్రీ రజాంసి॥।త్రీణి రోచనా ।
తిస్రో దివః పృథివీస్తిస్రః॥।త్రిభిర్వ్రతైః ।
(ఋ. ౪.౫౩.౫)

త్రిస్రః పృథివీరుపరి ప్రవా దివో నాకం రక్షేథే ద్యుభిరక్తుభిర్హితమ్ ।
(ఋ. ౧.౩౪.౮)

తిస్రో మహీరుపరాస్తస్థురత్యా గుహా ద్వే నిహితే దర్శ్యేకా ।
(ఋ. ౩.౫౬.౨)

షడాహుర్ద్యావాపృథివీ ।
(అథర్వ. ౮.౯.౧౬)

Earth and Heaven (ద్యావా పృథివీ) are the combined units of generation, Universal Parents (ద్యౌః పితా పృథివీ మాతా), who together form a single Pair spoken of as one prajApati. There are the Three Worlds (జగత్త్రయ), also called పురత్రయ (జగత్త్రయం రుద్ర పురత్రయం హి, లిఙ్గపురాణ పురాణ, I 72.152; L 71.24), the Triple Cities of Gold, Silver and Copper, symbolising the three states of consciousness, viz the waking state, the dream state and the deep sleep state (jAgrata-svapna suShupti). Each of them has its source in a Parental Pair. shiva as the Lord of tripura is the supreme controller of those three states of consciousness. He is therefore the son of Three Mothers in his manifest form. Ambaka (అమ్బక) also means an

'eye', for each birth is an eye that opens on one of the three worlds (సంబోధయిత్రృ చక్షు). The Three Eyes of Rudra are the Sun, Moon and Fire of the purANas, which the Vedas refer to as the Eye of mitra, varuNa and agni (చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః). The Eye of agni is the జాగ్రత్, the Eye of mitra is svapna, and the Eye of varuNa is the సుషుప్తి state, which sends its unobstructed vision into those deepest regions called the Dark Descent (కృష్ణం నియానం, Rv. I. 164.47), or the dark interior of varuNa-loka, of which the Seer is the Rishi dIrghatamas.

The purANic authors very well understood this complex symbolism and their explicit statements are models of brevity and clarity:

త్రయాణామపి లోకానాం గుణానామపి యః ప్రభుః ॥ ౧౮
దేవానామపి దేవానాం బ్రహ్మక్షత్రవిశామపి ॥

అకారోకారమకారాణాం మాత్రాణామపి వాచకః ॥ ౧౯
తథా సోమస్య సూర్యస్య వహ్నేరగ్నిత్రయస్య చ ।
అమ్బా ఉమా మహాదేవో హ్యమ్బకస్తు త్రియమ్బకః ॥ ౨౦
(లిఙ్గపురాణ ౨.౫౪)

Three Lokas, Three guNas, three Vedas, three devas, three varNas, three mAtrAs of praNava, and Three Fires–all these are the visible manifestations of the Great Mother Goddess umA and of the triyambaka Lord Rudra.

sharva as one of the forms of అష్టమూర్తి రుద్ర occurs in the list of the eight names of kumAra in the shatapatha Br. (6.3.1.18), and is regularly mentioned in the purANas as a form of shiva-rudra. Here the name is derived from shatrUNAM shAsanAt, 'the chaser of hostile forces'. It is said to symbolise the element of Earth పార్థివం తద్వపుర్జ్ఞేయం శర్వతత్త్వం బుభుత్సుభిః (li~NgapurANa, II: 13. 19). Similarly new derivations of IshAn and sha Nkara

are offered (vss. 29-30).

The well known exploit of shiva in drinking the poison and becoming nIlakaNTha is explained with some difference, viz. that He charred his throat on account of resisting the might of Indra's thunderbolt. Of the five chakras in the human body, the విశుద్ధిచక్ర in the throat is the centre of AkAsha, which is the first and foremost of the pa nch-bhUtAs. The Five Elements represent the Asuric aspect of darkness and death, which so long as they are dispersed in the AkAsha or expanse of space do not harm the owner thereof. If their poison descends to the other lower centres they become fatal. The Asura represents death, darkness, falsehood and sin (మృత్యుః తమః అనృతం పాప్మా) and over all of them shiva has trimphed.

li Gga and Yoni correspond to Purusha and prakRiti, the Male and the Female Principles in the universe:

స్త్రీలిఙ్గమఖిలం దేవీ ప్రకృతిర్మమదేహజా ।
పులిఙ్గం పురుషో విప్రా మమదేహసముద్భవః ॥

(లిఙ్గపురాణ ౧.౩౩.౩౪)

In fact they are two forms of one and the same energy and belong to a single Reality without distinction:

ఉమాశఙ్కరయోర్భేదో నాస్త్యేవ పరమార్థతః ।
ద్విధాఽసౌ రూపమాస్థాయ స్థిత ఏవ న సంశయః ॥

(లిఙ్గపురాణ ౧.౮౭.౭౩.౧౪)
యథా శివస్తథా దేవీ యథా దేవీ తథా శివః ।
నానయోరన్తరం విద్యాచ్చన్ద్రచన్ద్రికయోరివ ॥

(శివపురాణ వాయవీయసంహితా, ఉత్తరార్ధం ౪.౯)

Verse 33 refers to యజ్ఞ and యోగ as the two manifestations of the Divinity, both receiving the sanction of the Vedas as the means for crossing the ocean of the world. There is no greater

mysterious power than that of Rudra. It becomes the Past, Present and Future, and then vanishes into nothingness. The line of ancient gods like brahmA, and sages like Kapila, and the many Rishis born from them, of all these the root cause and source is the great Lord Rudra (vs. 34).

౧. అథాతః శతరుద్రియం జుహోతి । అత్రైష సర్వోఽగినః సంస్కృతః । స ఏషోఽత్ర రుద్రో దేవతా । తస్మిన్ దేవా ఏతదమృతం ఖపముత్తమమదధుః । స ఏషోఽత్ర దోప్యమానోఽతిష్ఠద్ అన్నమిచ్ఛమానః । తస్మాద్దేవా అవభయుర్యద్వై నోఽయం న హింస్యాదితి । తేఽబ్రువన్ అన్నమస్మై సమ్భరామ తేనైనం శమయామేతి । తస్మా ఏతదన్నం సమభరన్ శాన్తదేవత్యం తేనైనమశమయన్ (శతపథ ౯.౧.౧.౧-౨)।

Encoded and proofread by Jonathan Wiener wiener78 at sbcglobal.net

---

Shrikrishnakritarudrastotram

pdf was typeset on August 30, 2023

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*